JÄMSTÄLLDHETS MYNDIGHETEN

BILAGA 1: RESULTAT FRÅN ENKÄTSVAR OCH INTERVJUER

Resultaten redovisar de svar som lämnats av de aktörer och målgrupper som omfattats av inventeringen. Antalet svarande varierar mellan grupperna och är i vissa fall begränsat. Resultaten är deskriptiva för de svarande och bör därför tolkas med försiktighet när det gäller generaliserbarhet till respektive aktör eller målgrupp som helhet.

Presentation av enkätsvaren

Kommunernas enkätsvar

Respondenter

Underlaget omfattar 34 respondenter från 16 kommuner. Resultaten redovisas i två grupper: 14 enhetschefer och 20 handläggare, samordnare m.fl. Bland enhetscheferna företrädde 12 socialtjänst eller kommunal individ- och familjeomsorg och två annan kommunal verksamhet. Bland handläggare, samordnare m.fl. företrädde 15 socialtjänst eller kommunal individ- och familjeomsorg och fem annan kommunal verksamhet. Den senare gruppen omfattar handläggande, utredande, samordnande, behandlande, kurativa, strategiska och andra funktioner.

Ansvar, kontakt med målgruppen och verksamhetens roll

Samtliga 14 enhetschefer besvarade frågan om verksamhetens ansvar för att förebygga och bekämpa människohandel. Två angav att verksamheten har ett sådant ansvar, sex att ansvaret är begränsat, fem att verksamheten saknar ansvar och en svarade vet ej.

Bland handläggare, samordnare m.fl. svarade samtliga 20: tio angav ansvar, sju begränsat ansvar, en inget ansvar och två vet ej.

Frågan om hur ofta verksamheten kan komma i kontakt med frågor som rör människohandel besvarades av 13 enhetschefer och samtliga 20 handläggare, samordnare m.fl. Bland enhetscheferna svarade sju ibland, ofta eller mycket ofta, fem sällan och en vet ej. I den andra gruppen svarade 14 ibland, ofta eller mycket ofta och sex sällan. På frågan om i vilka sammanhang kontakt med utsatta eller riskgrupper kan ske angav enhetscheferna främst myndighetsutövning eller handläggning, 12 av 14, stöd, vård eller behandling, nio av 14, och uppsökande arbete, sex av 14. Bland handläggare, samordnare m.fl. angav 15 av 20 stöd, vård eller behandling, 14 myndighetsutövning eller handläggning och sju uppsökande arbete.

Frågan om vilka former av människohandel verksamhetens ansvar omfattar besvarades av nio enhetschefer och 18 handläggare, samordnare m.fl. Samtliga nio

enhetschefer angav sexuella ändamål. Tvångsgifte och brottslig verksamhet angavs vardera av fem, medan tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och tiggeri angavs av två vardera. Bland handläggare, samordnare m.fl. angav 16 av 18 sexuella ändamål, 13 tvångsgifte, nio brottslig verksamhet, åtta tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och sju tiggeri. Krigstjänst, handel med organ och illegala adoptioner angavs vardera av fyra respondenter i den senare gruppen.

Frågan om verksamhetens roll vid misstanke om människohandel eller människoexploatering besvarades av nio enhetschefer och 19 handläggare, samordnare m.fl. Bland enhetscheferna angav åtta att verksamheten identifierar tecken på utsatthet, sju att den ger information till utsatta eller riskgrupper och sex att den ger stöd, skydd, vård eller behandling. Bland handläggare, samordnare m.fl. angav 14 identifiering, 13 stöd, skydd, vård eller behandling, 12 risk- eller skyddsbedömningar och lika många anmälan av oro eller brottsmisstanke samt elva samordning av samverkan mellan aktörer. Enhetscheferna angav relativt oftare identifiering och information till utsatta, medan handläggare, samordnare m.fl. relativt oftare angav risk- eller skyddsbedömningar, samordning samt förebyggande eller strategiskt arbete.

Utbildningsbehov för att ge rätt information

Samtliga 34 respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att kunna ge rätt information till utsatta och riskgrupper. Delområdet om vilken grundläggande information en utsatt person eller riskgrupp behöver få besvarades av 13 enhetschefer och samtliga 20 handläggare, samordnare m.fl. Övriga fyra delområden besvarades av samtliga 14 enhetschefer och samtliga 20 i den andra gruppen.

Bland enhetscheferna angavs utbildningsbehov i 54 av 69 besvarade delsvar. Samtliga 13 som besvarade delområdet om vilken grundläggande information en utsatt person eller riskgrupp behöver få vid misstanke om människohandel angav utbildningsbehov. För att kunna informera om rättigheter, stöd och skydd på ett tryggt och begripligt sätt angav 13 av 14 behov, för att kunna anpassa informationen utifrån individuella förutsättningar tio av 14 och för att kunna informera om rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer respektive möjligheten till stöd från andra aktörer nio av 14 i vardera delområdet.

Bland handläggare, samordnare m.fl. angavs utbildningsbehov i 77 av 100 delsvar. Grundläggande information angavs av 18 av 20, anpassning av information av 17, rättigheter, stöd och skydd av 15, möjligheten till stöd från andra aktörer av 14 och rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer av 13.

I enhetschefernas 69 delsvar avsåg 30 fördjupning eller spetsutbildning, 19 grundläggande utbildning eller basutbildning och fem omfattande utbildning; 15 delsvar angav tillräcklig kunskap och inget vet ej/kan inte bedöma. Bland handläggare, samordnare m.fl. avsåg 55 av 100 delsvar fördjupning, 16 grundläggande utbildning och sex omfattande utbildning; 19 angav tillräcklig kunskap och fyra vet ej/kan inte bedöma. För den grundläggande informationen angav åtta av 13 enhetschefer behov av grundläggande utbildning och fem fördjupning, medan elva

av 20 i den andra gruppen angav fördjupning, sex grundläggande utbildning och en omfattande utbildning.

Utbildningsbehov för att vidta rätt åtgärder

Samtliga 34 respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att kunna vidta rätt åtgärder vid misstanke om människohandel. Bland enhetscheferna besvarades sju av de nio delområdena av samtliga 14, medan frågorna om kontakt med relevanta aktörer och behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd besvarades av 13. Bland handläggare, samordnare m.fl. besvarades åtta delområden av samtliga 20 och frågan om att uppmärksamma tecken på utsatthet av 19.

I enhetschefernas 124 besvarade delsvar angavs utbildningsbehov i 99. Samtliga 14 angav utbildningsbehov för att uppmärksamma tecken på att en person kan vara utsatt för människohandel och bedöma när en situation bör väcka misstanke om människohandel eller människoexploatering. Tolv av 14 angav behov för att veta hur personal bör agera vid en första misstanke och elva av 13 för att veta när och hur relevanta aktörer bör kontaktas.

Bland handläggare, samordnare m.fl. angavs utbildningsbehov i 124 av 179 besvarade delsvar. Samtliga 19 som besvarade frågan om tecken och samtliga 20 som besvarade frågan om när misstanke bör väckas angav utbildningsbehov. För det första agerandet angav 19 av 20 behov och för kontakt med relevanta aktörer 14 av 20.

För akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd angav elva av 13 enhetschefer (85 %) utbildningsbehov, jämfört med nio av 20 (45 %) handläggare, samordnare m.fl. För dokumentation var motsvarande andel elva av 14 enhetschefer (79 %) jämfört med åtta av 20 (40 %) i den andra gruppen. För agerande vid tecken på kontroll, hot eller rädsla angav elva av 14 enhetschefer (79 %) och 13 av 20 (65 %) i den andra gruppen behov. För frågor om samtycke, sekretess och informationsdelning var motsvarande andelar nio av 14 (64 %) och 13 av 20 (65 %), och för hantering av oro för barn sex av 14 (43 %) och nio av 20 (45 %).

Fördjupning eller spetsutbildning var det vanligaste utbildningsbehovet i båda grupperna. Bland enhetschefernas delsvar angavs fördjupning 58 gånger, grundläggande utbildning 34 gånger och omfattande utbildning sju gånger. Bland handläggare, samordnare m.fl. var motsvarande antal 82, 36 och sex. Vet ej/kan inte bedöma förekom i ett delsvar bland enhetscheferna och i tolv delsvar i den andra gruppen. I fritextsvaren framkommer att kunskapsnivån kan variera mellan personer och delar av verksamheten, att kunskap kan behöva repeteras och att specialiserade kommunala verksamheter kan fungera som stöd när den egna verksamhetens kunskap är begränsad.

Prioriterade utbildningsområden och exploateringsformer

Rangordningen av prioriterade utbildningsområden besvarades av 12 enhetschefer och samtliga 20 handläggare, samordnare m.fl. När rangordningarna räknades om till poäng, där placering 1–6 gav 6–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0

poäng, placerade enhetscheferna grundläggande information till utsatta eller riskgrupper högst. Uppmärksammande av tecken och bedömning av när en situation bör väcka misstanke delade andra plats, följt av det första agerandet vid misstanke.

Bland handläggare, samordnare m.fl. placerades uppmärksammande av tecken högst, följt av bedömning av när misstanke bör väckas och grundläggande information. Att uppmärksamma tecken fick flest förstaplaceringar i båda grupperna, fem av 12 (42 %) bland enhetscheferna och sex av 20 (30 %) bland handläggare, samordnare m.fl.

Rangordningen av exploateringsformer besvarades av 12 enhetschefer och 19 handläggare, samordnare m.fl. När rangordningarna räknades om till poäng, där placering 1–3 gav 3–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng, placerades sexuella ändamål högst i båda grupperna och tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering på andra plats. Bland enhetscheferna placerades övriga ändamål därefter, medan tiggeri placerades på tredje plats bland handläggare, samordnare m.fl. Åtta av 12 enhetschefer (67 %) och 14 av 19 handläggare, samordnare m.fl. (74 %) placerade sexuella ändamål först. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering placerades först av fyra av 12 enhetschefer (33 %) respektive fyra av 19 handläggare, samordnare m.fl. (21 %). I fritextsvaren från enhetscheferna nämns bland annat tvångsgifte och utnyttjande för att genomföra brott, medan svar från den andra gruppen beskriver att sexuella ändamål är vanligast i den egna verksamheten men att generell kunskap om andra exploateringsformer kan behövas.

Efterfrågat stöd för att möta utbildningsbehoven

Frågan om vad som skulle krävas för att verksamheten själv ska kunna tillgodose delar av utbildningsbehovet besvarades av samtliga 14 enhetschefer och 19 av 20 handläggare, samordnare m.fl. Bland enhetscheferna efterfrågade elva mer kunskap om vart verksamheten kan vända sig vid frågor, tio kortfattat presentationsmaterial, nio nationellt kunskapsunderlag, åtta utbildning av interna utbildare och sju checklista eller rutinmall. Bland handläggare, samordnare m.fl. efterfrågade 15 kortfattat presentationsmaterial, 12 checklista eller rutinmall, tio nationellt kunskapsunderlag, nio mer kunskap om vart verksamheten kan vända sig vid frågor och sju utbildning av interna utbildare.

I enhetschefernas fritextsvar lyfts bland annat länsövergripande nätverksträffar och tillgång till sakkunniga som bollplank. I den andra gruppens fritextsvar nämns bland annat tid och ekonomiska resurser, fortsatt stöd från regionkoordinatorer, föreläsningar och tillgång till sakkunniga.

Hälso- och sjukvårdens enkätsvar

Respondenter

Underlaget omfattar nio respondenter som företräder hälso- och sjukvården. Bland de funktioner som angavs finns samordnare, handläggare/utredare, barnskyddsteam, sjuksköterska, forsknings- och utbildningschef och strateg.

Ansvar, kontakt med målgruppen och verksamhetens roll

På frågan om verksamheten har ett ansvar som omfattar att förebygga och bekämpa människohandel svarade fem av nio ja eller begränsat ansvar. Tre svarade nej och en vet ej.

Sju av nio respondenter uppgav att verksamheten ibland, ofta eller mycket ofta kan komma i kontakt med frågor om människohandel. Två svarade sällan. Samtliga nio angav att verksamheten kan komma i kontakt med utsatta eller riskgrupper genom stöd, vård eller behandling. Samtidigt angav en respondent att verksamheten normalt inte kommer i direkt kontakt med utsatta eller riskgrupper. Fyra angav även kontakt genom samordning, utbildning eller kunskapsstöd till andra aktörer, tre genom analys, lägesbild eller strategiskt arbete, två genom brottsutredning eller rättsprocess och en genom migrations- eller etableringsrelaterade ärenden. I ett fritextsvar beskrivs att utsatta kan upptäckas när de söker vård av andra skäl, och i ett annat att kontakt kan ske genom myndighetssamverkan i ärenden som rör våld eller människohandel för sexuella ändamål.

Sex respondenter besvarade frågan om vilka former av människohandel verksamhetens ansvar omfattar. Fyra angav sexuella ändamål och två tvångsgifte. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering, tiggeri, brottslig verksamhet och handel med organ angavs av en respondent vardera. I fritextsvaren anges dels att hälso- och sjukvården kan möta patienter utsatta för samtliga angivna former, dels att verksamheten endast bedriver ordinarie vård.

Sex respondenter besvarade också frågan om verksamhetens roll när det finns misstanke om människohandel eller människoexploatering. Samtliga angav att verksamheten kan anmäla oro eller brottsmisstanke. Fem angav att verksamheten identifierar tecken på utsatthet och lika många att den tar emot eller lämnar information till andra aktörer. Fyra angav att verksamheten ger information till utsatta eller riskgrupper, ger stöd, skydd, vård eller behandling samt samordnar samverkan mellan aktörer. Tre angav att verksamheten ger utbildning, metodstöd eller vägledning till andra.

Utbildningsbehov för att ge rätt information

Samtliga nio respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att personalen ska kunna ge rätt information till utsatta och riskgrupper. I frågan tog de ställning till utbildningsbehovet inom fem delområden. Utbildningsbehov angavs inom samtliga områden, men omfattningen och nivån på behovet varierade. När något utbildningsbehov inte angavs bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig eller angavs svarsalternativet vet ej/kan inte bedöma.

När det gäller vilken grundläggande information en utsatt person eller riskgrupp behöver få angav sju av nio ett utbildningsbehov. Tre angav behov av grundläggande utbildning, två fördjupning och två omfattande utbildning. För att kunna informera om rättigheter, stöd och skydd på ett tryggt och begripligt sätt angav sju av nio ett utbildningsbehov, varav fyra grundläggande utbildning.

För att kunna informera om möjligheten till stöd från relevanta aktörer angav sju av nio ett utbildningsbehov. Fördjupning eller spetsutbildning var vanligast och angavs av fem. Samma fördelning gällde för att kunna anpassa informationen utifrån exempelvis ålder, språk, funktionsnedsättning, trauma, rädsla eller beroendeställning.

När det gäller rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer fördelades svaren jämnt mellan tillräcklig befintlig kunskap, behov av fördjupning och behov av grundläggande utbildning.

I ett fritextsvar anges att grundläggande kunskap om tolk, sekretess och stöd från andra aktörer redan finns inom hälso- och sjukvården, samtidigt som specifik kunskap om människohandel efterfrågas. I ett annat efterfrågas riktade och målgruppsanpassade utbildningar för hälso- och sjukvården.

Utbildningsbehov för att vidta rätt åtgärder

Samtliga nio respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att personalen ska kunna vidta rätt åtgärder vid misstanke om människohandel. I frågan tog de ställning till utbildningsbehovet inom nio delområden. Utbildningsbehov angavs inom samtliga områden, men omfattningen och nivån på behovet varierade. När något utbildningsbehov inte angavs bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig eller angavs svarsalternativet vet ej/kan inte bedöma.

Samtliga nio angav ett utbildningsbehov för att kunna uppmärksamma tecken på att en person kan vara utsatt för människohandel. Fyra angav behov av fördjupning, tre grundläggande utbildning och två omfattande utbildning.

Åtta av nio angav utbildningsbehov för att bedöma när en situation bör väcka misstanke om människohandel eller människoexploatering. Lika många angav utbildningsbehov för att veta hur personal bör agera vid en första misstanke och för att kunna uppmärksamma behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd.

För att veta när och hur socialtjänst, polis, regionkoordinator eller nationell stödtelefon bör kontaktas angav sex av nio ett utbildningsbehov. Sju av nio angav utbildningsbehov för att veta hur verksamheten bör agera när det finns tecken på kontroll, hot eller rädsla.

De områden där flest angav att verksamheten redan har tillräcklig kunskap var hantering av oro för barn samt frågor om samtycke, sekretess och informationsdelning. Sex av nio angav inget utbildningsbehov inom respektive område. För dokumentation angav fyra av nio att verksamheten redan har tillräcklig kunskap.

I ett fritextsvar efterfrågas samlat nationellt stöd samt kunskapsunderlag, utbildningar och metodmaterial särskilt riktade till hälso- och sjukvårdens verksamheter. I ett annat beskrivs att kunskapsnivån om människohandel varierar inom hälso- och sjukvården och tandvården.

Prioriterade utbildningsområden och exploateringsformer

Åtta respondenter rangordnade, från ett till sex, vilka områden som bör prioriteras om endast ett begränsat antal insatser kan genomföras. Rangordningarna räknades därefter om till poäng, där placering 1–6 gav motsvarande 6–1 poäng och ej

rangordnade alternativ fick 0 poäng. Högst poäng fick området att uppmärksamma tecken på att en person kan vara utsatt för människohandel. Sex av åtta placerade området som nummer ett och övriga två som nummer två.

Därefter följde att bedöma när en situation bör väcka misstanke om människohandel eller människoexploatering och att veta hur personal bör agera vid en första misstanke. På fjärde plats placerades att kunna informera om rättigheter, stöd och skydd på ett tryggt och begripligt sätt.

På frågan om inom vilka exploateringsformer behovet av utbildning var störst rangordnade respondenterna upp till tre exploateringsformer. Rangordningen räknades om till poäng, där placering 1–3 gav motsvarande 3–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Människohandel för sexuella ändamål fick högst sammanlagd poäng. Samtliga nio som besvarade frågan placerade området på första plats. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering fick näst högst sammanlagd poäng. Åtta respondenter rangordnade området, varav fem placerade det på andra plats och tre på tredje plats. Därefter följde organhandel och tiggeri i den sammanvägda poängrangordningen.

Efterfrågat stöd för att möta utbildningsbehoven

Samtliga nio respondenter besvarade frågan om vad som skulle krävas för att verksamheten själv ska kunna tillgodose delar av utbildningsbehovet. Nationellt kunskapsunderlag, kortfattat presentationsmaterial samt checklistor eller rutinmallar angavs vardera av sju av nio respondenter. Fem angav stödmaterial till chefer och fyra aktörsspecifika exempel eller case respektive utbildning av interna utbildare.

Stöd från nationella myndigheter angavs av tre respondenter. Mer kunskap om kontaktvägar, externt sakkunnigt stöd och stöd från länsstyrelserna angavs vardera av två. I fritextsvaren efterfrågas bland annat utbildning och uppföljning. I ett svar efterfrågas ekonomiska medel via länsstyrelserna samt mycket korta och komprimerade basutbildningar från nationella myndigheter. Samma svar anger att utbildningar på två till tre timmar inte är möjliga att implementera. I ett annat svar lyfts Socialstyrelsen som en relevant aktör.

Underlaget omfattar totalt 9 respondenter som företräder hälso- och sjukvård.

Länsstyrelsernas enkätsvar

Respondenter

Underlaget omfattar 11 respondenter som företräder länsstyrelser och verksamhet i 13 län, eftersom ett svar avser tre län. Fyra angav samordnare som huvudsaklig funktion, en handläggare/utredare och sex valde alternativet annat. Bland dem som valde annat fanns fyra utvecklingsledande funktioner, en utvecklare och en strateg MVK. Sju respondenter uppgav att de främst arbetar på länsnivå och fyra på myndighetsspecifik regional nivå.

Ansvar, kontakt med målgruppen och verksamhetens roll

Samtliga 11 respondenter uppgav att verksamheten har ett ansvar som omfattar att arbeta för att förebygga och bekämpa människohandel. Åtta av 11 angav att verksamheten ofta eller mycket ofta kan komma i kontakt med frågor som rör människohandel. Två svarade ibland och en sällan.

På frågan om i vilka sammanhang verksamheten kan komma i kontakt med utsatta eller riskgrupper angav åtta analys, lägesbild eller strategiskt arbete och sju samordning, utbildning eller kunskapsstöd till andra aktörer. Sex angav samtidigt att verksamheten normalt inte kommer i direkt kontakt med utsatta eller riskgrupper. Samtliga 11 angav att verksamhetens ansvar omfattar människohandel för sexuella ändamål. Tio angav tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och lika många tvångsgifte. Tiggeri angavs av nio, krigstjänst, brottslig verksamhet och handel med organ av åtta vardera samt illegala adoptioner av sex. På frågan om verksamhetens roll när det finns misstanke om människohandel eller människoexploatering angav samtliga 11 förebyggande eller strategiskt arbete. Nio angav utbildning, metodstöd eller vägledning till andra och åtta samordning av samverkan mellan aktörer. En respondent angav att verksamheten tar emot eller lämnar information till andra aktörer. Roller som avser direkt arbete med utsatta, exempelvis identifiering, information, stöd, skydd eller riskbedömningar, angavs inte av någon respondent. I fritextsvaren beskrivs bland annat samarbete på lokal, regional och nationell nivå, regionala sektorsövergripande strategier och handlingsplaner samt analys av utveckling och stödbehov.

Utbildningsbehov för att ge rätt information

Tio av elva respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att personalen ska kunna ge rätt information till utsatta och riskgrupper. I frågan togs ställning till utbildningsbehovet inom fem delområden. I 27 av de 46 delsvaren angavs behov av någon form av utbildning, varav två avsåg behov av grundläggande utbildning eller basutbildning, tio omfattande utbildning och 15 fördjupning eller spetsutbildning. I sju delsvar bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i tolv angavs vet ej/kan inte bedöma. För grundläggande information angav sju av tio ett utbildningsbehov och för information om möjligheten till stöd från relevanta aktörer sex av tio. För information om rättigheter, stöd och skydd angav fem av åtta ett utbildningsbehov, för anpassning av informationen utifrån individuella förutsättningar fem av nio och för rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer fyra av nio.

I flera fritextsvar anges att länsstyrelsen inte möter utsatta eller riskgrupper direkt och att frågan därför är svår att bedöma. Två svar hänvisar i stället till länsstyrelseverksamheter som kan möta potentiellt utsatta, exempelvis djurskydd, veterinär verksamhet, tillsyn och kontroll. Andra svar lyfter behov av kunskap för att kunna stödja kommunerna, bland annat om rutiner och arbetssätt, ansvar och rättslig vägledning vid arbetskraftsexploatering samt stöd till personer som saknar

uppehållstillstånd. Ett svar betonar att alla medarbetare på länsstyrelsen inte förväntas ha kunskap om våld samt prostitution och människohandel.

Utbildningsbehov för att vidta rätt åtgärder

Tio av elva respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att personalen ska kunna vidta rätt åtgärder vid misstanke om människohandel. I frågan togs ställning till utbildningsbehovet inom nio delområden. I 63 av de 90 delsvaren angavs behov av någon form av utbildning, varav tre avsåg behov av grundläggande utbildning eller basutbildning, 23 omfattande utbildning och 37 fördjupning eller spetsutbildning. I nio delsvar bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i 18 angavs vet ej/kan inte bedöma. I samtliga nio delområden angav sju av tio ett utbildningsbehov. Fördjupning eller spetsutbildning var det vanligaste enskilda svarsalternativet i samtliga områden. Fyra av tio angav fördjupning i åtta delområden och fem av tio i området om hur oro för barn ska hanteras. Omfattande utbildning angavs av tre av tio inom sex områden: att uppmärksamma tecken, bedöma när misstanke bör väckas, veta hur personal bör agera vid en första misstanke, känna till kontaktvägar, uppmärksamma behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd samt agera vid tecken på kontroll, hot eller rädsla.

I flera fritextsvar anges att länsstyrelsen inte möter målgruppen direkt eller att svaren avser vilket stöd verksamheterna i länet behöver. Därutöver lyfts behov av en grundnivå för kommunernas rutiner och checklistor samt av en intern genomlysning av vilka länsstyrelseverksamheter som faktiskt kan möta målgruppen. Ett svar beskriver att sakkunskap finns hos en enskild funktion men att någon bred intern kunskapshöjning inte har genomförts.

Prioriterade utbildningsområden och exploateringsformer

Åtta respondenter rangordnade vilka områden som bör prioriteras om endast ett begränsat antal insatser kan genomföras. När rangordningarna räknades om till poäng, där placering 1–6 gav 6–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng, fick behovet att uppmärksamma tecken på att en person kan vara utsatt för människohandel högst poäng. Därefter följde att veta hur oro för barn ska hanteras. På delad tredjeplats kom att kunna uppmärksamma behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd och att veta hur verksamheten bör agera när det finns tecken på kontroll, hot eller rädsla. Att uppmärksamma tecken och att veta hur personal bör agera vid en första misstanke fick vardera två förstaplaceringar. I fritextsvaren till frågan anger tre respondenter att rangordningen inte kan göras eller att svaret utgår från en verksamhet som inte möter utsatta direkt.

Samtliga 11 respondenter rangordnade inom vilka exploateringsformer behovet av utbildning var störst. Rangordningen räknades om till poäng, där placering 1–3 gav motsvarande 3–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Människohandel för sexuella ändamål, tvångsarbete och arbetskraftsexploatering fick lika höga poäng och delade därmed förstaplatsen, följt av tiggeri. Sexuella ändamål fick fem förstaplaceringar och tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering

fyra. I ett fritextsvar påpekas att utnyttjande i brottslighet saknas i rangordningslistan och att samtliga ändamål är relevanta inom det brottsförebyggande uppdraget.

Efterfrågat stöd för att möta utbildningsbehoven

Samtliga 11 respondenter besvarade frågan om vad som skulle krävas för att verksamheten själv ska kunna tillgodose delar av utbildningsbehovet. Kortfattat presentationsmaterial som kan användas internt och stöd från nationella myndigheter angavs vardera av nio respondenter. Nationellt kunskapsunderlag angavs av åtta och checklista eller rutinmall av sex. Stödmaterial till chefer, aktörsspecifika exempel eller case och utbildning av interna utbildare angavs vardera av fyra respondenter.

I fritextsvaren konkretiseras stöd från nationella myndigheter som bland annat vägledning om ansvar, arbetssätt och rutiner samt föreskrifter, allmänna råd och vägledning från Socialstyrelsen. Ett svar efterfrågar att länsstyrelserna bjuds in till regionala strategiska forum som skapas från nationell nivå och ett annat tydlighet kring vilken generell kunskap länsstyrelserna förväntas ha. Under svarsalternativet annat nämns regionkoordinatorer och regionala lägesbilder samt strategisk styrning till brottsbekämpande funktioner inom länsstyrelserna.

Underlaget omfattar totalt 11 respondenter som företräder länsstyrelser men omfattar verksamhet i 13 län, då ett svar avser tre län. Av respondenterna angav fyra samordnare som huvudsaklig funktion, en handläggare/utredare och sex som valde alternativet annat. Bland dem som valde annat angav fyra utvecklingsledande funktioner, en utvecklare och en strateg MVK. Sju respondenter uppgav att de främst arbetar på länsnivå och fyra på myndighetsspecifik regional nivå.

Regionkoordinatorernas enkätsvar

Respondenter

Underlaget omfattar sex respondenter som samtliga företräder region-koordinatorfunktionen mot prostitution och människohandel. Samtliga uppgav att de främst arbetar på regional nivå, vilket i detta fall motsvarar Polismyndighetens regionala indelning i sju polisregioner. Fem respondenter besvarade frågan om huvudsaklig funktion. Samordnare angavs av två respondenter, socialsekreterare av en och alternativet annat av tre. En respondent angav både samordnare och annat. Två av dem som valde annat specificerade i fritext att de hade rollen som regionkoordinator.

Ansvar, kontakt med målgruppen och verksamhetens roll

Samtliga sex respondenter uppgav att funktionen har ett ansvar som omfattar att arbeta för att förebygga och bekämpa människohandel och att funktionen mycket ofta kan komma i kontakt med frågor som rör människohandel. På frågan om i vilka sammanhang funktionen kan komma i kontakt med utsatta eller riskgrupper angav samtliga sex kontroll, tillsyn eller inspektion, uppsökande arbete, samordning, utbildning eller kunskapsstöd till andra aktörer samt analys, lägesbild eller strategiskt arbete. Fem angav även stöd, vård eller behandling och lika många genom

civilsamhällets stödverksamhet. Samtliga sex respondenter angav att funktionens ansvar omfattar samtliga åtta former av människohandel som ingick i frågan: sexuella ändamål, tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering, krigstjänst, tiggeri, tvångsgifte, brottslig verksamhet, handel med organ och illegala adoptioner.

På frågan om funktionens roll när det finns misstanke om människohandel eller människoexploatering angav samtliga sex att funktionen identifierar tecken på utsatthet, ger information till utsatta eller riskgrupper, tar emot eller lämnar information till andra aktörer, samordnar samverkan mellan aktörer, ger utbildning, metodstöd eller vägledning till andra samt arbetar förebyggande eller strategiskt. Fem av sex angav också att funktionen ger stöd, skydd, vård eller behandling, gör risk- eller skyddsbedömningar och anmäler oro eller brottsmisstanke.

Utbildningsbehov för att ge rätt information

Samtliga sex respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att funktionen ska kunna ge rätt information till utsatta och riskgrupper. I frågan togs ställning till utbildningsbehovet inom fem delområden. I 22 av de 30 delsvaren bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i åtta delsvar angavs behov av fördjupning eller spetsutbildning. Ingen respondent valde vet ej/kan inte bedöma eller angav behov av grundläggande eller omfattande utbildning. För fyra av de fem delområdena angav minst fem av sex att funktionen redan har tillräcklig kunskap. Undantaget var att kunna anpassa informationen utifrån ålder, språk, funktionsnedsättning, trauma, rädsla, beroendeställning eller andra individuella förutsättningar. Där angav fem av sex behov av fördjupning eller spetsutbildning och en att kunskapen redan är tillräcklig.

I ett fritextsvar anges att regionkoordinatorerna, även när kunskapen bedöms som tillräcklig, skulle behöva en gemensam grundutbildning om människohandel, brotten och processerna i Manual vid misstanke om människohandel för att bidra till en likvärdig hantering och ett likvärdigt stöd. Samma svar lyfter behov av mer kunskap om barn och funktionsnedsättning samt om hur samtal kan anpassas utifrån sådana förutsättningar.

Utbildningsbehov för att vidta rätt åtgärder

Samtliga sex respondenter besvarade frågan om utbildningsbehov för att funktionen ska kunna vidta rätt åtgärder vid misstanke om människohandel. I frågan togs ställning till utbildningsbehovet inom nio delområden. I 40 av de 54 delsvaren bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i 14 delsvar angavs behov av fördjupning eller spetsutbildning. Ingen respondent valde vet ej/kan inte bedöma eller angav behov av grundläggande eller omfattande utbildning. Fyra respondenter angav behov av fördjupning eller spetsutbildning för att veta hur iakttagelser och vidtagna åtgärder bör dokumenteras. För frågor om samtycke, sekretess och informationsdelning angav tre av sex ett fördjupningsbehov och för att uppmärksamma tecken på att en person kan vara utsatt två av sex. I övriga delområden angav ingen eller en respondent behov av fördjupning.

I ett fritextsvar efterfrågas mer kunskap om barn och kriminalitet och om hur frågor kan ställas i sådana situationer. Där efterfrågas också mer kompetens om sekretesslättnader samt om vad som utifrån uppdraget får dokumenteras vid exempelvis inspektioner och hur sådan information ska förvaras, diarieföras och gallras.

Prioriterade utbildningsområden och exploateringsformer

Samtliga sex respondenter rangordnade vilka områden som bör prioriteras om endast ett begränsat antal insatser kan genomföras. Rangordningarna räknades om till poäng, där placering 1–6 gav motsvarande 6–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Högst poäng fick behovet att veta vilken grundläggande information en utsatt person eller riskgrupp behöver få. Därefter följde dokumentation av iakttagelser och vidtagna åtgärder på andra plats samt på tredje plats frågor om samtycke, sekretess och informationsdelning. Att uppmärksamma tecken på utsatthet fick fjärde högst poäng men flest förstaplaceringar, två av sex. Fyra andra alternativ fick vardera en förstaplacering: agerande vid en första misstanke, samtycke, sekretess och informationsdelning, dokumentation samt annat. Under annat efterfrågades en fördjupad utbildning för regionkoordinatorer om arbetsbeskrivningens olika delar.

Samtliga sex respondenter rangordnade också inom vilka exploateringsformer behovet av utbildning var störst. Rangordningen räknades om till poäng, där placering 1–3 gav motsvarande 3–1 poäng och ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering fick högst sammanlagd poäng, följt av sexuella ändamål. Sexuella ändamål fick samtidigt flest förstaplaceringar, tre av sex, medan tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering fick två. En respondent placerade övriga ändamål först. Två respondenter angav övriga ändamål och nämner i fritextsvaren kriminella ändamål, illegal adoption, surrogatmödraskap och, i ett av svaren, krigstjänst.

Efterfrågat stöd för att möta utbildningsbehoven

Samtliga sex respondenter besvarade frågan om vad som skulle krävas för att funktionen själv ska kunna tillgodose delar av utbildningsbehovet. Nationellt kunskapsunderlag efterfrågades av samtliga sex. Checklista eller rutinmall, stöd från nationella myndigheter samt annat angavs vardera av tre respondenter. Kortfattat presentationsmaterial, aktörsspecifika exempel eller case, utbildning av interna utbildare, tillgång till externt sakkunnigt stöd och stöd från länsstyrelserna angavs vardera av två. Stödmaterial till chefer angavs av en respondent, medan ingen valde mer kunskap om vart funktionen kan vända sig vid frågor. I fritextsvaret under tillgång till externt sakkunnigt stöd efterfrågas utbildning från Migrationsverket eller jurist om asylpakten samt utbildning från Arbetsmiljöverket. Under stöd från nationella myndigheter efterfrågas tydlighet och enkelhet kring betänketid. Under svarsalternativet annat efterfrågas standardiserade verktyg för identifiering och anpassade skyddsbedömningar. I två fritextsvar under samma alternativ efterfrågas

återkommande simuleringsbaserad träning eller simuleringsövningar tillsammans med berörda myndigheter.

Underlaget omfattar totalt 6 respondenter som samtliga företräder regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel. Samtliga uppgav att de arbetar på regional nivå vilket motsvarar Polismyndighetens indelning i regioner.

Resultat – statliga aktörers enkätsvar

Respondenter

Underlaget omfattar 25 respondenter från åtta statliga aktörer: Polismyndigheten (6), Migrationsverket (5), Åklagarmyndigheten (4), Försäkringskassan (4), Skatteverket (3), Arbetsmiljöverket (1), Ekobrottsmyndigheten (1) och Jämställdhetsmyndigheten (1). Av respondenterna arbetar 18 främst på nationell nivå, fem på regional nivå och två på lokal nivå. Arbetsförmedlingen har inte lämnat svar.

Ansvar, kontakt med målgruppen och verksamhetens roll

Sammanlagt 18 av 25 respondenter angav att verksamheten har ett ansvar eller ett begränsat ansvar för att förebygga och bekämpa människohandel. Samtliga fem respondenter från Migrationsverket svarade ja. Bland Polismyndighetens sex respondenter svarade fem ja och en begränsat ansvar. Jämställdhetsmyndighetens respondent svarade ja och Arbetsmiljöverkets respondent begränsat ansvar. Bland Försäkringskassans fyra respondenter svarade tre begränsat ansvar och en vet ej. På Skatteverket svarade en ja och två nej, medan en av fyra respondenter från Åklagarmyndigheten svarade ja och tre nej. Ekobrottsmyndighetens respondent svarade nej.

Av de 24 respondenter som besvarade frågan i vilken utsträckning verksamheten kan komma i kontakt med frågor som rör människohandel uppgav 20 ibland, ofta eller mycket ofta. Samtliga fem respondenter från Migrationsverket och samtliga fyra från Åklagarmyndigheten svarade ofta eller mycket ofta. Arbetsmiljöverkets och Ekobrottsmyndighetens respondenter svarade ofta. Polismyndighetens svar fördelades mellan ibland, ofta och mycket ofta. Bland Försäkringskassans fyra respondenter svarade tre sällan och en vet ej.

Sammanhangen för kontakt skiljer sig mellan myndigheterna. Samtliga fem respondenter från Migrationsverket angav myndighetsutövning eller handläggning samt migrations- eller etableringsrelaterade ärenden. Fyra angav även kontroll, tillsyn eller inspektion och lika många analys, lägesbild eller strategiskt arbete.

Polismyndigheten angav kontroll, tillsyn eller inspektion vanligast, följt av myndighetsutövning eller handläggning, brottsutredning eller rättsprocess samt analys, lägesbild eller strategiskt arbete.

Försäkringskassans respondenter angav framför allt kontroll eller tillsyn samt myndighetsutövning eller handläggning.

Samtliga tre respondenter från Skatteverket angav myndighetsutövning eller handläggning och två kontroll, tillsyn eller inspektion.

Arbetsmiljöverkets respondent angav dessa båda sammanhang.

Samtliga fyra respondenter från Åklagarmyndigheten angav brottsutredning eller rättsprocess.

Ekobrottsmyndighetens respondent angav brottsutredning eller rättsprocess samt analys, lägesbild eller strategiskt arbete.

Jämställdhetsmyndighetens respondent angav samordning, utbildning eller kunskapsstöd samt analys, lägesbild eller strategiskt arbete och att verksamheten normalt inte kommer i direkt kontakt med utsatta eller riskgrupper.

Nitton respondenter besvarade frågan om vilka former av människohandel verksamhetens ansvar omfattar. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering valdes av 18 av 19.

Fyra av fem respondenter från Migrationsverket markerade samtliga åtta specificerade former och den femte angav i fritext att ansvaret omfattar alla former.

Samtliga sex respondenter från Polismyndigheten angav sexuella ändamål, tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och brottslig verksamhet.

Samtliga fyra respondenter från Försäkringskassan angav tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering, medan brottslig verksamhet och handel med organ angavs av en respondent vardera.

Den respondent från Skatteverket som besvarade frågan angav sexuella ändamål, tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och brottslig verksamhet.

Arbetsmiljöverkets respondent angav enbart tvångsarbete eller arbetskrafts-exploatering. Jämställdhetsmyndighetens respondent och den respondent från Åklagarmyndigheten som besvarade frågan angav samtliga åtta former.

Frågan om verksamhetens roll vid misstanke om människohandel eller människoexploatering besvarades av 19 respondenter.

Samtliga fem respondenter från Migrationsverket angav identifiering av tecken, information till utsatta eller riskgrupper, informationsutbyte med andra aktörer, anmälan av oro eller brottsmisstanke, utbildning eller metodstöd samt förebyggande eller strategiskt arbete. Ett fritextsvar förtydligar att stöd till utsatta framför allt avser att förmedla kontakt med regionkoordinatorer och i vissa fall hänvisa vidare till exempelvis hälso- och sjukvård.

Bland Polismyndighetens sex respondenter angav fyra identifiering och lika många anmälan av oro eller brottsmisstanke. Tre angav vardera brottsutredning, tillsyn eller kontroll, samordning, utbildning eller metodstöd samt förebyggande eller strategiskt arbete. Två angav att det saknas en tydlig roll i dagsläget.

Försäkringskassans svar avsåg främst informationsutbyte och anmälan samt i vissa fall kontroll, samordning och strategiskt arbete.

Arbetsmiljöverkets respondent angav informationsöverföring och tillsyn eller kontroll.

Jämställdhetsmyndighetens respondent angav identifiering, informationsöverföring, samordning, kunskapsstöd och strategiskt arbete.

Den respondent från Skatteverket som besvarade frågan angav identifiering, informationsöverföring och anmälan, medan den respondent från Åklagarmyndigheten som besvarade frågan angav brottsutredning.

Utbildningsbehov för att ge rätt information

Frågan om utbildningsbehov för att kunna ge rätt information till utsatta och riskgrupper besvarades av 24 av 25 personer från samtliga åtta myndigheter. I frågan togs ställning till utbildningsbehovet inom fem delområden. I 60 av 120 (50 %) delsvar angavs behov av någon form av utbildning, varav 31 avsåg fördjupning eller spetsutbildning, 27 grundläggande utbildning eller basutbildning och två omfattande utbildning. I 49 delsvar bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i elva angavs vet ej/kan inte bedöma. Störst utbildningsbehov angavs för att kunna informera om rättigheter, stöd och skydd, där 14 av 24 angav behov av någon form av utbildning. För information om rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer samt om möjligheten till stöd från andra aktörer angav 12 av 24 ett utbildningsbehov i respektive område. För grundläggande information och anpassning av information efter individuella förutsättningar angav 11 av 24 ett utbildningsbehov i respektive område.

I Polismyndighetens svar angavs antingen utbildningsbehov eller vet ej/kan inte bedöma inom samtliga fem informationsområden. Ingen respondent angav att kunskapen redan var tillräcklig och fördjupning eller spetsutbildning var det vanligaste utbildningsbehovet.

Försäkringskassans respondenter angav någon form av utbildningsbehov inom samtliga fem delområden. Det gällde både vilken grundläggande information som ska ges och hur information om rättigheter, stöd och skydd, tolk, sekretess, kontaktvägar och stöd från andra aktörer ska förmedlas och anpassas till individuella förutsättningar. Behov av grundläggande utbildning var vanligare än behov av fördjupning**.**

Ekobrottsmyndighetens respondent angav utbildningsbehov inom samtliga fem områden.

Bland Migrationsverkets respondenter bedömdes kunskapen som tillräcklig i 20 av 25 delsvar och resterande fem avsåg behov av fördjupning. Samtliga fem bedömde kunskapen som tillräcklig när det gäller vilken grundläggande information som ska ges och information om rätt till tolk, sekretess och kontakt med relevanta aktörer. Fördjupningsbehov förekom främst för att informera om rättigheter, stöd och skydd samt för att anpassa information efter individuella förutsättningar. I ett fritextsvar anges att det finns utbildningsbehov inom delar av myndigheten men att dessa i stor utsträckning kan mötas genom webbutbildning och internt stöd.

Åklagarmyndighetens respondenter angav i 15 av 20 delsvar att kunskapen redan var tillräcklig. I två fritextsvar anges att direkt information till utsatta inte är central i åklagarens uppdrag.

De två respondenter från Skatteverket som besvarade frågan fördelade sig inom samtliga fem områden mellan tillräcklig kunskap och behov av grundläggande utbildning. I fritext lyfts behov av att kunna identifiera tecken på människohandel och veta vart och hur information ska lämnas vidare, samtidigt som ett annat svar beskriver osäkerhet om myndighetens uppdrag på området och vilken kunskapsnivå som behövs.

Arbetsmiljöverkets respondent angav tillräcklig kunskap inom samtliga fem områden men förtydligade i fritext att myndigheten inte har något uppdrag kopplat till de aktuella frågeställningarna om information till utsatta och riskgrupper. Jämställdhetsmyndighetens respondent angav tillräcklig kunskap i fyra områden och vet ej/kan inte bedöma när det gäller anpassning av information.

Utbildningsbehov för att vidta rätt åtgärder

Frågan om utbildningsbehov för att kunna vidta rätt åtgärder besvarades av samtliga 25 personer från alla åtta myndigheter, med undantag för delområdet om oro för barn som besvarades av 24. I 142 av 224 (63 %) besvarade delsvar angavs behov av någon form av utbildning, varav 88 avsåg fördjupning eller spetsutbildning, 47 grundläggande utbildning eller basutbildning och sju omfattande utbildning. I 65 delsvar bedömdes den befintliga kunskapen som tillräcklig och i 17 angavs vet ej/kan inte bedöma. Störst utbildningsbehov angavs för att bedöma när en situation bör väcka misstanke, 22 av 25, följt av att uppmärksamma tecken på utsatthet, 21 av 25. För det första agerandet vid misstanke och för när och hur relevanta aktörer bör kontaktas angav 17 av 25 ett utbildningsbehov i respektive område. För agerande vid tecken på kontroll, hot eller rädsla angav 16 av 25 ett utbildningsbehov.

Samtliga sex respondenter från Polismyndigheten angav utbildningsbehov för att uppmärksamma tecken, bedöma när misstanke bör väckas, veta hur personal bör agera vid en första misstanke och känna till när och hur relevanta aktörer bör kontaktas. Samtliga sex angav också utbildningsbehov för att uppmärksamma behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd samt för agerande vid tecken på kontroll, hot eller rädsla. Fördjupning eller spetsutbildning var det vanligaste utbildningsbehovet, men även grundläggande och inom vissa delområden omfattande utbildning angavs.

Försäkringskassans fyra respondenter angav utbildningsbehov för att uppmärksamma tecken, bedöma när misstanke bör väckas, veta hur personal bör agera vid en första misstanke och känna till när och hur relevanta aktörer bör kontaktas. För att uppmärksamma tecken och bedöma när misstanke bör väckas angav tre av fyra behov av grundläggande utbildning och en av fyra behov av fördjupning. Samtliga tre respondenter från Skatteverket angav också utbildningsbehov inom de fyra tidiga momenten, och grundläggande utbildning var vanligast.

Bland Migrationsverkets respondenter angav tre av fem fördjupningsbehov för att uppmärksamma tecken och lika många för att bedöma när misstanke bör väckas. Inom flera av de övriga områdena bedömdes kunskapen oftare som tillräcklig. I ett fritextsvar som inkommit per mejl efter att enkätsvaren skickades in skriver Migrationsverket även om att de ser ett behov av att få utbildning i traumamedveten handläggning/hantering. Detta för att de sedan kan utbilda sina verksamheter internt. Det anser att det hade varit värdefullt med kunskap som gäller normaliseringsprocesser, hur trauma påverkar minnet, hur trauma och brottsutsatthet påverkar brottsoffrets förmåga att tillvarata sina rättigheter osv. Deras uppfattning är att den kunskapen saknas interna hos Migrationsverket men även hos flertalet av

myndigheterna som ingår i myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet och inte minst hos Polisen.

Samtliga fyra inom Åklagarmyndigheten angav utbildningsbehov för att bedöma när misstanke bör väckas och tre av fyra för att uppmärksamma tecken. Inom flera senare moment bedömdes kunskapen oftare som tillräcklig.

Ekobrottsmyndighetens respondent angav fördjupningsbehov inom samtliga nio områden och Arbetsmiljöverkets respondent inom sex. Jämställdhetsmyndighetens respondent angav att kunskapen redan var tillräcklig inom samtliga nio områden.

Prioriterade utbildningsområden och exploateringsformer

Tjugotre respondenter rangordnade vilka områden som bör prioriteras om endast ett begränsat antal insatser kan genomföras. För att myndigheterna skulle väga lika oavsett antal respondenter sammanställdes respondenternas rangordningar först inom respektive myndighet. Inom respektive myndighet räknades respondenternas placeringar 1–6 om till 6–1 poäng, medan ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Utifrån de sammanlagda poängen skapades därefter en intern rangordning för varje myndighet. Myndigheternas placeringar i dessa interna rangordningar räknades sedan om till 6–1 poäng för placering 1–6, medan övriga placeringar fick 0 poäng. Poängen vägdes därefter samman, så att varje myndighet fick samma vikt. I den myndighetsviktade rangordningen placerades behovet att bedöma när en situation bör väcka misstanke högst, följt av att uppmärksamma tecken på utsatthet och på tredje plats det första agerandet vid misstanke. Kontakt med relevanta aktörer och dokumentation av iakttagelser och vidtagna åtgärder delade fjärdeplatsen.

De myndighetsspecifika rangordningarna visar både gemensamma och olika tyngdpunkter. I Polismyndighetens svar delade uppmärksammande av tecken och bedömning av när misstanke bör väckas första plats, följt av det första agerandet. Migrationsverkets och Åklagarmyndighetens svar placerade bedömning av när misstanke bör väckas högst och uppmärksammande av tecken på andra plats. På tredje plats placerades anpassning av information inom Migrationsverket och dokumentation inom Åklagarmyndigheten. Skatteverkets svar placerade bedömning av när misstanke bör väckas först och uppmärksammande av tecken som nummer två, medan det första agerandet och kontakt med relevanta aktörer delade tredjeplatsen. Försäkringskassans svar hade en annan tyngdpunkt: dokumentation placerades högst, följt av agerande vid kontroll, hot eller rädsla och behov av akut skydd, vård eller annat omedelbart stöd. Arbetsmiljöverkets respondent placerade uppmärksammande av tecken först, bedömning av när misstanke bör väckas på andra plats och det första agerandet på tredje. Ekobrottsmyndighetens respondent placerade information om rättigheter, stöd och skydd högst, följt av agerande vid kontroll, hot eller rädsla och det första agerandet. Jämställdhetsmyndighetens respondent placerade kunskap om när och hur relevanta aktörer bör kontaktas högst, följt av bedömning av när misstanke bör väckas och frågor om samtycke, sekretess och informationsdelning.

Tjugotre respondenter rangordnade också inom vilka exploateringsformer behovet av utbildning var störst. För att myndigheterna skulle väga lika oavsett antal respondenter sammanställdes respondenternas rangordningar först inom respektive myndighet. Inom respektive myndighet räknades respondenternas placeringar 1–3 om till 3–1 poäng, medan ej rangordnade alternativ fick 0 poäng. Utifrån de sammanlagda poängen skapades därefter en intern rangordning för varje myndighet. Myndigheternas placeringar i dessa interna rangordningar räknades sedan om till 3–1 poäng för placering 1–3, medan övriga placeringar fick 0 poäng. Poängen vägdes därefter samman, så att varje myndighet fick samma vikt.

I den myndighetsviktade rangordningen placerades tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering högst, följt av sexuella ändamål och övriga ändamål. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering placerades också först av 18 av de 23 respondenterna.

De myndighetsspecifika rangordningarna visar en tydlig gemensam tyngdpunkt. Tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering placerades högst inom Polismyndighetens, Migrationsverkets, Åklagarmyndighetens och Försäkringskassans svar, med sexuella ändamål på andra plats. På tredje plats placerades tiggeri inom Polismyndigheten, övriga ändamål inom Migrationsverket och Åklagarmyndigheten samt krigstjänst inom Försäkringskassan. I Skatteverkets svar delade tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering och sexuella ändamål första plats, följt av övriga ändamål. Arbetsmiljöverkets respondent placerade tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering först, övriga ändamål som nummer två och organhandel som nummer tre. Ekobrottsmyndighetens respondent placerade tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering först, tiggeri på andra plats och organhandel på tredje. Jämställdhetsmyndighetens respondent placerade tvångsarbete eller arbetskraftsexploatering först, sexuella ändamål på andra plats och tiggeri på tredje.

Efterfrågat stöd för att möta utbildningsbehoven

Frågan om vad som skulle krävas för att verksamheten själv ska kunna tillgodose delar av utbildningsbehovet besvarades av 23 personer från samtliga åtta myndigheter. Kortfattat presentationsmaterial som kan användas internt angavs av 14 respondenter. Stödmaterial till chefer, checklista eller rutinmall samt aktörsspecifika exempel eller case angavs vardera av 12. Nationellt kunskapsunderlag angavs av 11 och utbildning av interna utbildare av nio. Ingen respondent angav stöd från länsstyrelserna.

Bland Polismyndighetens respondenter angav fem av sex nationellt kunskapsunderlag och lika många utbildning av interna utbildare. Fyra av sex angav checklista eller rutinmall. I ett fritextsvar efterfrågas ett polisiärt nationellt metodstöd för att enhetliggöra arbetet.

Försäkringskassans tre respondenter som besvarade frågan angav samtliga kortfattat presentationsmaterial, checklista eller rutinmall samt aktörsspecifika exempel eller case.

Samtliga tre respondenter från Skatteverket angav kortfattat presentationsmaterial och stödmaterial till chefer, och två angav nationellt kunskapsunderlag samt checklista eller rutinmall. Ett fritextsvar från Skatteverket efterfrågar konkret stöd för att identifiera människohandel när kontakten huvudsakligen sker skriftligt eller per telefon.

Bland Åklagarmyndighetens fyra respondenter angav tre utbildning av interna utbildare och två kortfattat presentationsmaterial.

Av de fyra respondenter från Migrationsverket som besvarade frågan angav tre aktörsspecifika exempel eller case, medan två angav kortfattat presentationsmaterial och två stödmaterial till chefer. I ett fritextsvar anges att Migrationsverket i stor utsträckning kan tillgodose behoven internt. Arbetsmiljöverkets respondent angav kortfattat presentationsmaterial och checklista eller rutinmall.

Presentation av intervjuerna

Plattformen civila Sverige mot människohandel

Respondenterna beskriver att civilsamhällets verksamheter möter personer som utsätts för människohandel och exploatering genom uppsökande arbete, lågtröskelverksamheter, skyddat boende, traffickingcenter och genom hänvisningar från regionkoordinatorer. De vanligaste formerna av utsatthet är sexuell exploatering och arbetskraftsexploatering, ofta i kombination med en migrationsrelaterad utsatthet.

För att kunna ge rätt information och stöd behöver personal ha kunskap om människohandel, indikatorer på utsatthet, brottsoffers rättigheter och hur dessa rättigheter kan realiseras i praktiken. Detta omfattar även grundläggande kunskap om socialrätt, migrationsrätt, straffrätt samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer.

Respondenterna framhåller att yrkesverksamma inte behöver vara specialister, men måste kunna identifiera möjlig utsatthet, göra en första risk- och behovsbedömning samt veta vart personen ska hänvisas. Särskilt viktigt är kunskap om akuta skyddsbehov, samverkan och nästa steg i processen.

Arbetskraftsexploatering lyfts fram som ett område där kunskapsbehoven är särskilt stora. Samtidigt betonas behovet av ökad kunskap om hur stöd och rättigheter varierar beroende på exempelvis migrationsstatus.

Respondenterna efterfrågar mer konkret, nationellt förankrad vägledning om hur regelverk ska tolkas och tillämpas i praktiken. De betonar också behovet av en gemensam grundkunskap hos samverkansparter, särskilt inom verksamheter som möter människor i ett tidigt skede. Fungerande samverkan förutsätter att aktörer känner till varandras roller och har tillit till varandras kompetens.

Ett återkommande förslag är att komplettera befintligt kunskapsmaterial med enkla och praktiskt inriktade stöd, exempelvis en kort "verktygslåda" som beskriver tecken på människohandel, vilka akuta behov som bör uppmärksammas och vilka aktörer som ska kontaktas. Respondenterna efterfrågar snabb, konkret och nationellt förankrad vägledning med tydliga besked om vad som gäller och hur olika situationer ska hanteras. En mindre praktisk verktygslåda kopplad till Manual vid

misstanke om människohandel med information om tecken, grundläggande rättigheter, första åtgärder och kontaktvägar lyfts som ett möjligt stöd.

Arbetstagarorganisationen (LO)

Intervjun visar att fackliga företrädare har särskilda möjligheter att identifiera tecken på arbetskraftsexploatering och människohandel genom sin närvaro på arbetsplatser. Ombudsmän och skyddsombud kan uppmärksamma signaler som inte alltid fångas upp av myndigheter, exempelvis avvikande boendeförhållanden, personer som saknar dokumentation eller oklara anställningsförhållanden.

Resultatet indikerar att fackliga organisationer utgör en viktig del av det förebyggande och upptäckande arbetet mot människohandel och exploatering. Utbildningsinsatser riktade till fackliga företrädare kan därför bidra till tidigare identifiering av utsatthet.

Intervjun visar att många ombudsmän redan har en viss förmåga att upptäcka att något inte står rätt till. Det som framstår som mer utmanande är att avgöra hur situationen ska hanteras efter att en misstanke uppstått.

Respondenten beskriver att fackliga företrädare ofta ställs inför frågor som ligger utanför deras kärnuppdrag. När de får insyn i en persons livssituation kan det exempelvis uppkomma frågor om barns situation, social utsatthet eller skyddsbehov. Utbildningsbehovet handlar därför inte enbart om att känna igen människohandel utan även om att förstå vilka åtgärder som är lämpliga, vilka begränsningar den egna rollen har och när andra aktörer behöver involveras.

Detta pekar på ett behov av utbildningar som stärker yrkesverksammas förmåga att göra kvalificerade bedömningar och agera inom ramen för sitt uppdrag.

Ett genomgående tema i intervjun är behovet av kunskap om vart utsatta personer kan hänvisas. Ombudsmännen har god kunskap om fackliga frågor men behöver också känna till vilka myndigheter, civilsamhällesorganisationer och stödverksamheter som kan ge hjälp när behoven går utöver det arbetsrättsliga området.

Resultatet ligger väl i linje med uppdragets fokus på vilken information utsatta personer behöver få. Intervjun visar att det inte räcker att identifiera utsatthet. Yrkesverksamma behöver också kunna ge vägledning om vilka rättigheter, stödinsatser och kontaktvägar som finns tillgängliga.

Till skillnad från flera andra intervjuer lyfter LO tydligt frågor om säkerhet. Respondenten beskriver att ombudsmän ibland upplever oro för sin egen säkerhet eller för konsekvenserna för den utsatta personen om de agerar felaktigt.

Detta tyder på att utbildningar behöver innehålla moment om riskbedömning och säkra arbetssätt. Kunskap om hur information inhämtas, hur kontakter tas och hur den utsatta personen kan skyddas framstår som viktiga delar av kompetensutvecklingen.

Intervjun visar tydligt att arbetskraftsexploatering och tvångsarbete är de former av exploatering som LO:s medlemsförbund främst möter. Bygg, städ, transport samt hotell- och restaurangbranschen lyfts särskilt fram.

Resultatet tyder på att utbildningsinsatser riktade mot arbetsmarknadens parter behöver lägga betydande fokus på arbetskraftsexploatering, inklusive varningssignaler, rekryteringsförfaranden, kontroll över arbetstagare, boende-förhållanden och ekonomiskt utnyttjande.

Intervjun visar att kunskapen om människohandel och exploatering varierar mellan olika förbund och verksamheter. De delar av fackföreningsrörelsen som oftare möter problematiken har generellt utvecklat större kunskap, rutiner och beredskap.

Resultatet talar för att utbildningsinsatser behöver utformas på flera nivåer. En gemensam grundutbildning kan ge en basnivå av kunskap till samtliga förbund, medan mer verksamhetsnära och fördjupade utbildningar kan behöva riktas till särskilt berörda branscher.

Ett viktigt resultat från intervjun är att förtroendet för samverkan påverkas av vad som händer efter att information har lämnats vidare. Respondenten beskriver en osäkerhet kring hur myndigheter hanterar uppgifter som kommer från fackliga företrädare och vilka konsekvenser detta får för den utsatta personen.

Detta pekar på att kunskapsbehovet inte enbart handlar om människohandel i sig utan också om förståelse för ansvarskedjan efter identifiering. Kunskap om myndigheternas roller, processer och möjligheter att agera kan bidra till ökad tillit och stärkt samverkan mellan aktörer.

Arbetsgivarorganisationen (Svenskt näringsliv)

Respondenterna beskriver att Svenskt Näringsliv främst möter frågor om människohandel och exploatering indirekt genom sina medlemsorganisationer och medlemsföretag. Organisationen deltar i den nationella samverkan mot arbetslivskriminalitet men har ingen operativ roll i arbetet med utsatta personer.
Respondenterna bedömer att de flesta medlemsföretag sannolikt sällan kommer i kontakt med människohandel, men att det ändå finns behov av grundläggande kunskap om hur människohandel och exploatering kan ta sig uttryck. Särskilt viktigt är att kunna känna igen varningssignaler, förstå när en situation verkar misstänkt och veta vart man ska vända sig.

De efterfrågar kortfattat, digitalt och branschanpassat informationsmaterial med konkreta exempel och tydliga råd om hur misstankar kan hanteras och föras vidare till ansvariga myndigheter.

Sexuell exploatering och arbetskraftsexploatering lyfts som de former av exploatering som medlemsföretag kan komma i kontakt med.